

УДК 330.3:338.49

*Р. В. Тульчинський,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри менеджменту і публічного адміністрування,
ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая*

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА СТАНОВЛЕННЯ НОВОГО РЕГІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ

*R. Tulchinskiy
Candidate of economic sciences, Associate professor,
Head of the management and public administration department PHEI "Academician Yuriy Bugay
International scientific and technical university"*

STATE FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF NEW REGIONALISM FORMATION IN UKRAINE

У статті проаналізовано державну фінансову підтримку регіонів з Державного фонду регіонального розвитку. З'ясовано, що порівняно із 2015 р. на 2018 р. заплановано вдвічі більше фінансування регіонального розвитку, а саме на суму 6000 млн. грн. Аналіз використання коштів місцевих бюджетів дає можливість стверджувати, що у 2017 р. було передбачено 1354,1 млн. грн. видатків місцевих бюджетів, що на 716,1 млн. грн. більше ніж у попередньому році. Відбулося суттєве зростання власних доходів місцевих бюджетів, у тому числі, за рахунок зростання частки місцевих податків та зборів, зросла частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті, також зросла частка доходів місцевих бюджетів у ВВП країни до 6,5 %.

Обґрунтовано, що зміни щодо формування місцевих бюджетів будуть дієвими та ефективними за умови розуміння процесу децентралізації з точки зору отримання додаткових можливостей для вкладення коштів в інфраструктурні та інші проекти із подальшою можливістю самостійно покращувати умови життя населення регіонів, підвищувати конкурентоспроможність продукції, у тому числі з метою виходу на міжнародний ринок тощо, а не проведення політики збільшення витрат.

Обґрунтовано, що становлення нового регіоналізму в Україні вимагає удосконалення інституціонального забезпечення у напрямі фінансової децентралізації, що повинно бути спрямовано на: забезпечення підвищення ефективності місцевих податків та зборів за рахунок удосконалення механізму фіскального контролю; своєчасне забезпечення відповідними асигнуваннями видатків місцевих бюджетів; впровадження механізмів ефективного бюджетного управління; підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад за використання коштів місцевих бюджетів тощо.

The article analyzes the state financial support of the regions from the State fund for regional development. It was found that twice as much funding for regional development is planned, which is in comparison with 2015 for 2018, and in particular for the sum of 6000 million UAH. Analysis of the use of local budget funds makes it possible to state that in 2017 1354.1 million UAH were foreseen expenditures of local budgets, which is 716.1 million UAH more than in the previous year. There has been a significant increase in local budgets' own revenues, including increasing the

share of local taxes and fees, increasing the share of local budgets in the consolidated budget, and increasing the share of local budget revenues in the country's GDP to 6.5%.

It is substantiated that changes concerning the formation of local budgets will be efficient and effective, provided that the process of decentralization is understood from the point of view of obtaining additional opportunities for investing in infrastructure and other projects with the further opportunity to independently improve living conditions of the population of regions, increase the competitiveness of products, including for the purpose entry into the international market, etc., rather than pursuing a policy of increasing costs.

It is substantiated that the new regionalism formation in Ukraine requires the improvement of institutional provision in the direction of financial decentralization, which should be aimed at: ensuring the increase of the efficiency of local taxes and fees through the improvement of the fiscal control mechanism; timely provision of appropriate allocations of local budget expenditures; implementation of effective budget management mechanisms; increase of responsibility of local self-government bodies and united territorial communities for using local budget funds, etc.

Ключові слова: становлення нового регіоналізму, фінансова децентралізація, місцевий бюджет, регіональний розвиток, державна підтримка.

Key words: new regionalism formation, financial decentralization, local budget, regional development, state support.

Постановка проблеми. Процеси, які відбуваються у європейських країнах під впливом глобалізації, зумовили виникнення парадигми нового регіоналізму. ЄС визначає регіональну політику як одну із найбільш важливих спільних політик європейської спільноти. Так у 2010 р. Європейська Комісія у Європейському Парламенті наголосила, що регіональна політика безпосередньо сприяє розумному зростанню Європи [7]. Європейська Комісія у своїх програмних цілях на 2014-2020 рр. передбачила спрямування коштів європейського фонду регіонального розвитку у таких напрямках: дослідження та інновації; конкурентоспроможність; перехід до низьковуглецевої економіки. При цьому, кошти надаються країнам і/або регіонам під комплексні інноваційні стратегії для старт-інновацій, що повинні бути спрямовані на: зосередження держави і/або регіону на завданнях та потребах інноваційного розвитку територій, заснованому на знаннях; підвищення конкурентних переваг регіону; інформаційне забезпечення та фактичні дані моніторингових показників [5, с. 75].

На наш погляд, становлення нового регіоналізму супроводжується регіоналізацією, що являє собою багатоаспектний та багатовимірний процес збільшення автономності та підвищення значимості регіонів на рівні різних територіальних утворень, що супроводжується інституційними змінами [6, с. 209]. Становлення нового регіоналізму в Україні також пов'язано із реформуванням у напрямі фінансової децентралізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед іноземних дослідників, які досліджують питання нового регіоналізму, необхідно відмітити: В. Барнза, М. Кітінга, П. Кука, Л. Ледебура, Дж. Лонгліна, Дж. Луфліна, Дж. МакКомби, Ч. Ф. Сейбла, М. Сеттерфілда, М. Сторпера, А. Харрелла, Б. Хеттне Д. Цейтлін та ін.

Питанням становлення нового регіоналізму в Україні, у тому числі проблемам фінансової децентралізації, присвячено праці вітчизняних дослідників, а саме: А. Амоши, М. Бутко, Б. Бураковського, Є. Василькова, С. Вовканича, А. Власюка, В. Гейця, М. Гетьманчука, А. Гриценка, Б. Данилишина, В. Смельянова, А. Жицького, В. Загорського, І. Зварича, В. Кравцова, Н. Мирної, С. Пирожкова, С. Романюка, В. Сиденка, Л. Семіва, О. Чугріної, Г. Щедрової та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Але, необхідно зазначити, що, незважаючи на значний науковий доробок вчених, які займаються проблематикою становлення нового регіоналізму в Україні, питання фінансової децентралізації в Україні як процесу становлення нового регіоналізму залишаються недостатньо розробленими та потребують подальших досліджень.

Метою даної роботи є аналіз та оцінка стану та показників державної фінансової підтримки регіонів з Державного фонду регіонального розвитку, а також формулювання шляхів удосконалення інституціонального забезпечення становлення нового регіоналізму в Україні.

Для досягнення поставленої мети у статті було проаналізовано:

- державну фінансову підтримку регіонів з Державного фонду регіонального розвитку;
- використання коштів місцевих бюджетів;
- показники місцевих бюджетів;

- запропоновано заходи щодо удосконалення інституціонального забезпечення становлення нового регіоналізму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток регіонів, у тому числі реформування у напрямі становлення нового регіоналізму, супроводжується державною підтримкою з Державного фонду регіонального розвитку.

Державна фінансова підтримка регіонів з Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) за 2015-2017 рр. та план на 2018 р. представлено в табл. 1.

Таблиця 1.
Державна фінансова підтримка регіонів з Державного фонду регіонального розвитку у 2015-2018 рр.,
млн. грн.

	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р. план
	Кошти фонду, млн. грн.	Кількість проєктів, од.	Кошти фонду, млн. грн.	Кількість проєктів, од.	Кошти фонду, млн. грн.	Кількість проєктів, од.	Кошти фонду, млн. грн.
Україна	3000,0	810	4700,0	810	3500	433	6000,0
Вінницька область	153,7	8	222,2	22	172,9	15	178,7
Волинська область	98,9	17	142,9	22	113,1	14	192,1
Дніпропетровська обл.	183,4	4	272,5	10	212,6	0	366,2
Донецька область	242,0	15	359,5	38	279,1	22	777,7
Житомирська область	119,9	27	173,3	38	134,9	13	228,1
Закарпатська область	119,4	84	172,6	90	136,7	50	232,5
Запорізька область	98,94	0	146,9	12	114,5	12	195,3
Ів.- Франківська обл.	131,3	1	189,7	26	149,8	35	254,8
Київська область	96,1	3	142,8	19	113,9	8	197,8
Кіровоградська обл.	93,8	10	135,6	16	63,6	0	108,5
Луганська область	124,7	22	185,3	52	238,5	24	401,3
Львівська область	141,4	44	210,1	80	166,6	34	286,3
Миколаївська область	65,1	17	96,7	22	75,7	6	129,2
Одеська область	133,5	3	198,3	3	156,8	8	269,5
Полтавська область	81,2	9	120,7	18	93,9	5	160,3
Рівненська область	110,1	5	159,1	11	126,1	8	214,7
Сумська область	107,6	52	155,5	69	120,1	36	124,1
Тернопільська обл.	101,9	46	147,3	53	115,2	42	194,8
Харківська область	152,5	15	226,5	25	177,7	3	305,2
Херсонська область	101,9	21	147,2	31	114,7	12	193,9
Хмельницька область	124,2	23	179,4	41	139,8	27	236,0
Черкаська область	70,2	14	104,2	21	81,1	8	138,3
Чернівецька область	86,3	6	124,7	15	98,6	15	167,6
Чернігівська область	101,4	47	146,4	75	112,5	34	115,7
м. Київ	159,8	0	237,4	1	191,0	2	331,6

Джерело: складено автором на основі [1]

Порівняно із 2015 р. на 2018 р. заплановано вдвічі більше фінансування регіонального розвитку з ДФРР, а саме на суму 6000 млн. грн. У 2017 р. фінансування з фонду становило 3500 млн. грн., при цьому кількість проєктів порівняно з 2016 р. скоротилась на 377 одиниць і становила 433 проєкти. У 2016 р. найбільша сума коштів з ДФРР було виділено на проєкти Донецької (242,0 млн. грн.), Дніпропетровської (183,4 млн. грн.), Вінницької (153,7 млн. грн.), Харківської (152,5 млн. грн.) областей та м. Київ (159,8 млн. грн.).

Ці ж чотири регіони та м. Київ були лідерами по обсягу фінансування з ДФРР і у 2016 р., а також до них приєдналась Львівська область (210,1 млн. грн.). У 2017 р. на Донецьку область припадало 279,1 млн. грн. коштів фінансування, на Дніпропетровську – 212,6 млн. грн. на Луганську область було виділено – 238,5 млн. грн. На 2018 р. заплановано виділення коштів з Державного фонду регіонального розвитку на Донецьку область у сумі – 777,7 млн. грн., Луганську – 401,3 млн. грн., Дніпропетровську – 366,2 млн. грн., Харківську – 305,2 млн. грн., на м. Київ – 331,6 млн. грн. Тобто, на ці чотири регіони та м. Київ припадає 36,4 % коштів від загального обсягу фінансування ДФРР. Найменша сума коштів на виконання проєктів на 2018 р. заплановано по Кіровоградській області – 108,5 млн. грн., Чернігівській – 115,7 млн. грн., Сумській – 124,1 млн. грн. та Миколаївській області – 129,2 млн. грн.

Також, для соціально-економічного розвитку регіонів важливим є фінансування з місцевих бюджетів. Використання коштів місцевих бюджетів у 2016-2017 рр. представлено у табл. 2.

Таблиця 2.
Використання коштів місцевих бюджетів у 2016-2017 рр.

	Касові видатки, у 2016 р., млн. грн.	Передбачено видатків у 2017 р., млн. грн.	Використання коштів у 2017 р., %	Абсолютне відхилення видатків 2016/2017 рр., +/-
Україна	638,0	1354,1	81,8	716,1
Вінницька область	28,6	68,7	42,6	40,1
Волинська область	19,9	36,9	87,5	17,0
Дніпропетровська обл.	70,9	36,8	77,6	-34,1
Донецька область	21,7	37,6	51,1	15,9
Житомирська область	13,6	67,3	86,1	53,7
Закарпатська область	23,8	29,2	76,3	5,4
Запорізька область	7,7	18,0	71,1	10,3
Ів.-Франківська обл.	4,7	27,7	36,	23,0
Київська область	24,0	41,2	53,0	17,2
Кіровоградська обл.	5,7	24,6	62,7	18,9
Луганська область	15,2	28,1	67,3	12,9
Львівська область	42,4	86,0	102,8	43,6
Миколаївська область	5,5	21,6	40,1	16,1
Одеська область	13,5	53,3	92,9	39,8
Полтавська область	30,0	82,1	92,4	52,1
Рівненська область	20,6	31,8	97,3	11,2
Сумська область	38,9	56,9	54,0	18,0
Тернопільська обл.	16,9	45,9	53,9	29,0
Харківська область	25,9	36,7	98,6	10,8
Херсонська область	23,4	39,9	80,4	16,5
Хмельницька область	18,2	33,9	68,0	15,7
Черкаська область	17,5	42,9	93,9	25,4
Чернівецька область	9,8	11,7	98,4	1,9
Чернігівська область	8,5	28,5	78,8	20,0
м. Київ	130,9	366,9	99,5	236,0

Джерело: складено автором на основі [2]

У 2017 р. було передбачено 1354,1 млн. грн. видатків місцевих бюджетів, що на 716,1 млн. грн. більше ніж у попередньому році. У 2016 р. найменший обсяг касових видатків місцевих бюджетів спостерігався у Івано-Франківській – 4,7 млн. грн., Миколаївській – 5,5 млн. грн., Кіровоградській – 5,7 млн. грн. та Запорізькій – 7,7 млн. грн. областях. Найбільший обсяг касових видатків цього року припадало на м. Київ – 130,9 млн. грн., а також Дніпропетровську – 70,9 млн. грн. та Львівську – 42,4 млн. грн. області.

У 2017 р. найбільше видатків було передбачено у місцевому бюджеті м. Києва – 366,9 млн. грн. та використано їх на 99,5 %, а найменша сума видатків – 11,7 млн. грн. у місцевому бюджеті Чернівецької області.

Необхідно наголосити, що зміни щодо формування місцевих бюджетів будуть дієвими та ефективними за умови розуміння процесу децентралізації з точки зору отримання додаткових можливостей для вкладення коштів в інфраструктурні та інші проекти із подальшою можливістю самостійно покращувати умови життя населення регіонів, підвищувати конкурентоспроможність продукції, у тому числі з метою виходу на міжнародний ринок тощо, а не проведення політики збільшення витрат.

Показники місцевих бюджетів за 2014-2018 рр. представлено у табл. 3.

Таблиця 3.
Показники місцевих бюджетів в Україні у 2014-2018 рр.

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018 план
Частка власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд) у ВВП, %	5,1	5,1	6,2	6,5	7,1
Власні доходи місцевих бюджетів, млрд. грн.	68,6	98,2	146,6	192,7	231,0
Частка місцевих бюджетів (з трансфертами) у зведеному бюджеті України, %	-	45,6	47,5	51,2	51,5
Частка місцевих податків та зборів у власних доходах місцевих бюджетів (загальний фонд), %	0,7	26,6	28,8	27,3	30,0

Джерело: складено автором на основі [2]

Дані табл. 3 засвідчують зростання власних доходів місцевих бюджетів в 2,8 рази з 2014 р. (68,6 млрд. грн.) по 2017 р. (192,7 млрд. грн.), а також заплановане подальше зростання до 231,0 млрд. грн. на 2018 р. За досліджуваний період відбулося і значне зростання частки місцевих податків та зборів у доходах місцевих

бюджетів. Так, якщо у 2014 р. ця частка становила 0,7 %, то у 2017 р. вона збільшилась в 39 раз і становила 27,3 %. На 2018 р. заплановано її збільшення до частки в доходах від податків та зборів до 30,0 %.

Зросла частка місцевих бюджетів (з трансферами) у зведеному бюджеті України і у 2017 р. вона становила 51,2 %. Також, зросла частка доходів місцевих бюджетів (загальний фонд) у ВВП країни до 6,5 % проти 5,1 % у 2014 р. На 2018 р. заплановано подальше зростання питомої ваги частки у ВВП до 7,1 %.

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки» [4] впроваджено середньострокове бюджетне планування на трьохрічну перспективу, що сприятиме використанню стратегічного підходу до розподілу ресурсів та підвищенню ефективності їх використання відповідно до визначених пріоритетних напрямів. Розпорядженням, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018-2020 роки» [3], передбачено зростання обсягу фінансових ресурсів місцевих бюджетів на 16 %, що становить 69 млрд. грн. у 2018 р. по відношенню до 2017 р., що відповідає обсягу 499 млрд. грн. фінансових ресурсів.

У 2019 р. заплановано зростання обсягу фінансових ресурсів місцевих бюджетів на 4 % по відношенню до попереднього року (на 21 млрд. грн.), що відповідатиме 520 млрд. грн. На 2020 р. заплановано зростання на 3 %, тобто на 13 млрд. грн., що в сумі становитиме – 533 млрд. грн. фінансових ресурсів місцевих бюджетів на цей рік. Також, у розпорядженні задекларовано підвищення податкоспроможності місцевих бюджетів: на 2018 р. прогнозується зростання на 135 %, тобто на 65 млрд. грн. по відношенню до 2017 р., що становитиме 248 млрд. грн.; у 2019 р. прогнозується зростання на 109 % (на 22 млрд. грн.) по відношенню до попереднього 2018 р. та заплановано 270 млрд. грн.; на 2020 р. зростання на 105 % (14 млрд. грн.) по відношенню до попереднього року, що становитиме за планом 284 млрд. грн. [4].

У 2017 р. сумарно на розвиток регіонів було виділено 16,1 млрд. грн., що є у 32,2 рази більше ніж у 2014 р. У 2018 р. заплановано виділення 19,37 млрд. грн., що є у 38,7 рази більше порівняно із 2014 р. та у 1,2 рази більше по відношенню до 2016 р. [2]. Таким чином, можна стверджувати, що становлення нового регіоналізму супроводжується змінами у нормативно-законодавчій базі держави, пов'язаної із фінансами.

Висновки. Отже, проведений аналіз державної підтримки регіонального розвитку з Державного фонду регіонального розвитку, а також надходження та використання коштів місцевих бюджетів підтверджують просування реформ у напрямі фінансової децентралізації та активізацію використання коштів на соціально-економічний розвиток регіонів. Так, на 2018 р. заплановано вдвічі більший обсяг фінансування регіонального розвитку, а саме на суму 6000 млн. проти 2015 р. Відбулося суттєве зростання власних доходів місцевих бюджетів, у тому числі, за рахунок зростання частки місцевих податків та зборів, зросла частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті та частка доходів місцевих бюджетів у ВВП країни до 6,5 %.

Але, державна фінансова підтримка регіонів з Державного фонду регіонального розвитку, а також показники місцевих бюджетів, у тому числі використання коштів місцевих бюджетів зумовлюють необхідність щодо удосконалення інституціонального забезпечення становлення нового регіоналізму в Україні, у тому числі у напрямі фінансової децентралізації.

Становлення нового регіоналізму в Україні вимагає удосконалення інституціонального забезпечення, у напрямі фінансової децентралізації, що повинно бути спрямовано на:

- забезпечення підвищення ефективності місцевих податків та зборів за рахунок удосконалення механізму фіскального контролю, спрямованого на формування єдиної бази даних та прозорої системи обліку платників податків, а також стратегічного планування фіскальних надходжень до місцевих бюджетів із урахуванням прогнозних показників соціально-економічного розвитку регіонів;

- недопущення утворення заборгованості перед місцевими бюджетами з боку Державного бюджету, своєчасне забезпечення відповідними асигнуваннями видатків місцевих бюджетів, впровадження механізмів ефективного бюджетного управління та стимулювання цільового використання об'єднаними територіальними громадами коштів місцевих бюджетів, у тому числі зосереджених на депозитних рахунках;

- підвищення ступеня інформованості громадян за рахунок розширення каналів інформаційних комунікацій та залучення населення до процесу бюджетування, що сприятиме прозорості, відкритості бюджетного процесу, зменшенню корупції щодо планування та використання коштів місцевих бюджетів, підвищенню відповідальності органів місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад за використання коштів місцевих бюджетів та проведення заходів щодо соціально-економічного розвитку територій тощо.

У свою чергу, запровадження таких детермінант інституціонального забезпечення становлення нового регіоналізму щодо фінансової децентралізації сприятиме розвитку територіальних суспільних систем та підвищенню добробуту їх населення.

Список використаної літератури.

1. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України / Державний фонд регіонального розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dfr.minregion.gov.ua/Projects-list>

2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 травня 2018 р. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/288/Monitoring_10_07.pdf

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018-2020 роки» № 411-п від 31.05.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/411-2017-%D0%BF>

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки» № 411-р від 14.06.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250079263>

5. Тульчинська С.О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України: моногр. / С.О. Тульчинська. – Херсон: Ви-во «ПП Вишемирський В.С.», 2014. – 210 с.

6. Тульчинський Р. В. Децентралізація як детермінанта становлення нового регіоналізму в Україні / Р. В. Тульчинський // «Вісник Одеського національного університету. Економіка». Том 22. – Випуск 12(65). – 2017. – С. 208-211.

7. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on specific provisions concerning the European Regional Development Fund and the Investment for growth and jobs goal and repealing Regulation (EC). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/2016_132

References.

1. Ministry of regional development, construction and housing and communal services of Ukraine (2018), “State regional development fund”, available at : <http://dfr.minregion.gov.ua/Projects-list>

2. Ministry of regional development, construction and housing and communal services of Ukraine (2018), “Monitoring the process of power decentralization and local government reform”, available at : https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/288/Monitoring_10_07.pdf

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), “On approval of the Forecast of economic and social development of Ukraine for 2018-2020 years”, available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/411-2017-%D0%BF>

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), “On approval of the draft budget policy guidelines for 2018-2020 years”, available at : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250079263>

5. Tul'chyn's'ka, S.O. (2014), *Perspektyvy ta dominanty rozvytku intelektual'no-innovatsijnoi systemy rehioniv Ukrainy* [Prospects and dominant intellectual development of innovation system of regions of Ukraine], PP Vyshemyr's'kyj V.S., Kherson, Ukraine.

6. Tulchinsky, R.V. (2017) “Decentralization as the determinant of a new regionalism formation in Ukraine”, *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Ekonomika*, vol. 12(65), no. 22, pp. 208-211.

7. EUR-Lex (2016), “Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on specific provisions concerning the European regional development fund and the investment for growth and jobs goal and repealing regulation (EC)”, available at : http://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/2016_132

Стаття надійшла до редакції 12.07.2018 р.